

Hangrend

Óraterv a kiejtés gyakorlásához

Minta

Készítette: Dr. Baumann Tímea

Kedves Kollégák!

Az alábbi óraterv egy kiejtést gyakorló órát mutat be **kezdő diákok csoportja** számára.

Az óra keretében az a, á, o, ó, u, ú magánhangzókat gyakoroljuk.

A veláris magánhangzók gyakorlása elvégezhető egy 90 perces duplaóra keretében, feszes tempóban – esetenként 1-2 feladat kihagyásával. Ám, ha több időt szeretnénk szánni a gyakorlásra, úgy két alkalomra is bontható a feladatsor. Ez esetben az első 90 perces alkalom során az 5. feladatot fejezzük be (éneklés), majd a második alkalommal a légzőgyakorlatok és az 1. feladat újbóli elvégzése után térjünk rá a 6. feladatra (diktálás).

Előkészületek

Alkothatunk egy kört a székekkel a teremben, ez az ülésrend jobban motiválja a diákokat a közös olvasásra, éneklésre. A 6. feladatnál azonban vissza kell ülni az asztalokhoz, mivel írni kell. Ha nincs módunk a teremben körbe ülni, akkor kérjük meg a diákokat, hogy tolják hátrébb a székeket az asztaltól, hogy legyen elegendő helyük. Kérjük meg a diákokat, hogy üljenek egyenes háttal, emeljék fel a mellkasukat. Mindez segíti a megfelelő hangképzést.

Válasszunk egy olyan pozíciót a teremben, hogy minden diák jól láthasson és hallhasson minket, hogy ezzel segíthessük az artikuláció követését. A kiejtést gyakorló órán a tanár nyújtja az elsődleges mintát, így fontos, hogy a diákok jól lássák a beszédprodukciónak (az ajkak mozgását, a levegővételeket stb.), és ezzel együtt jól hallhassák a hangját.

Az óra előtt érdemes kiszellőztetni a teremben.

Az óra technikai szükséglete:

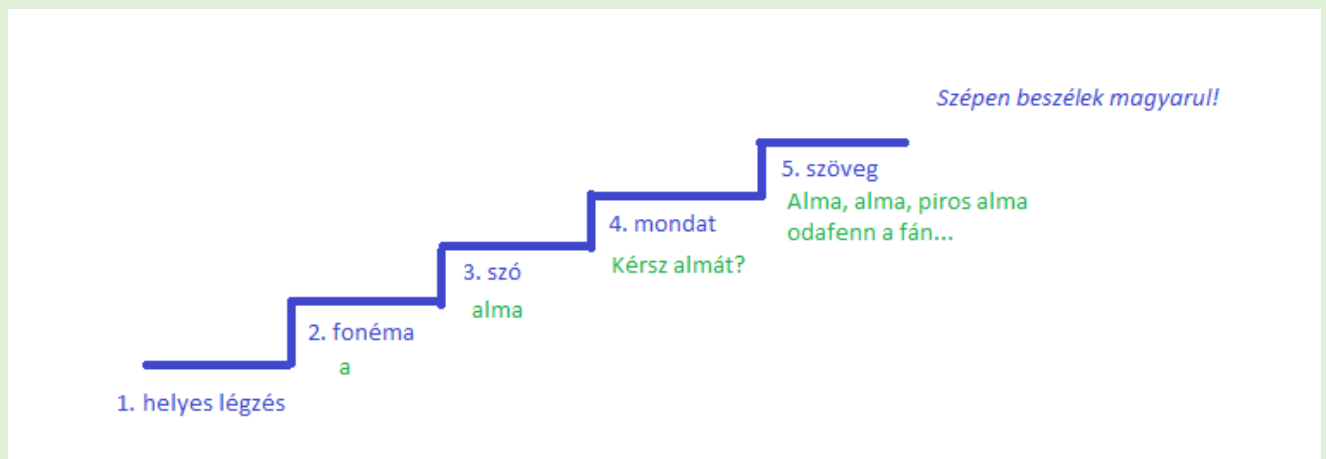
Szükségünk lesz egy megfelelő hanglejátszó eszközre, illetve jó minőségű hangszórókra.

A dalok meghallgatásához internetkapcsolatra lesz szükségünk, vagy előre kell gondoskodnunk a dal beszerzéséről/letöltéséről. Ugyanígy külön kell gondoskodnunk a teljes versszövegek és dalszövegek nyomtatásáról is.

Bevezetés

Az első órán érdemes bemutatni a diákoknak, mivel fogunk foglalkozni az óra keretében, mi az óra célja, milyen eredményeket várhatnak a gyakorlatoktól.

Ehhez egy ábrát rajzolhatunk a táblára:

Az ábrát lépésenként magyarázzuk el nekik:

1. Először fontos megtanulni helyesen lélegezni. A beszédhangokat kilégzéskor képezzük, ezért fontos a helyes beszédlélegzés kialakítása. A légzőgyakorlatok célja, hogy a tanuló ráhangolódjon a tudatos artikulációra, tudatos légzésre, továbbá edzi az artikulációs szerveket. A légzőgyakorlatok révén a tanuló képes lesz hosszabb szócsoporthoz egy levegővel történő kimondására, amely egyes anyanyelvű diákoknál nehézséget okozhat.
2. Második lépésként meg kell tanulni a fonéma helyes kiejtését.
3. Harmadik lépésként a fonéma kiejtését szavak kontextusában is gyakoroljuk.
4. Majd a fonéma kiejtését mondatok kontextusában is gyakoroljuk. Ezzel együtt gyakoroljuk a megfelelő mondathangsúlyt és intonációt.
5. Végül a fonéma kiejtését szövegek kontextusában is gyakoroljuk. Ehhez nyelvtörőket, verseket, dalokat és a tankönyv olvasmányaihoz hasonló szövegeket használunk.

Természetesen ezt a lehető legegyszerűbb nyelven magyarázzuk el, példákkal.

Légzőgyakorlatok

A tankönyv légzőgyakorlatait (7. oldal) végezzük el. A feladatok során mindig a tanár az élő minta, ő mutatja be először a feladatot, a diákok pedig együtt utánozzák a tanárt. Ezzel a módszerrel egyben azt is elérhetjük, hogy az órát közvetítő nyelv használata nélkül levezethessük, hiszen a bevezetést követően nem kell minden lépést elmagyarázni a diákoknak, az ő feladatuk „csupán” az utánzás.

1. Hasi légzés: Ehhez kérjük meg a diákokat, hogy tolják hátrébb a székeket, hogy legyen elegendő helyük. Egyik kezüket tegyék a hasukra, másik kezüket a mellkasukra. A tanár helyezkedjen el úgy, hogy mindenki jól láthassa. Ötször lélegezzünk be és ki hasi légzéssel.
2. A második feladat során az a, á és ó hangzókkal fogunk kilélegezni. Belélegzünk, majd az a hang hallatásával lélegzünk ki minél hosszabban. Ugyanezt tesszük az á, majd az ó hangokkal is.
3. A harmadik feladatnál belélegzünk, majd az első óra alkalmával csak 10-ig számolunk a kilégzésnél. Többször megpróbálhatjuk egymás után.

Magánhangzók: a, á, o, ó, u, ú

Tájékoztató a hangzók képzéséről

A gyakorlás előtt bemutatjuk a diákoknak a hangzók képzését. Illusztrációként szolgál egyrészt a tanári példa (élő artikuláció), valamint a könyvben szereplő ábrák és képek.

Ejtsük ki egyenként hangzókat, mutassuk be egyenként elhelyezkedésüket az ábrán (értelmezzük az ábrát a diákok számára), valamint mutassuk meg a képi illusztrációt is. Kérjük meg a diákokat, hogy ügyelve a bemutatott képzési szabályokra ismételjék el ők is a hangokat.

Hívjuk fel mindig a figyelmet az együtt gyakorlandó hangzók közötti hasonlóságokra és különbségekre. A veláris magánhangzók esetében hasonlósággként mutassuk be a diákoknak, hogy mindegyik hangzó képzésekor hátul helyezkedik el a nyelv. Kérjük meg a diákokat, hogy ők is mondják ki hangosan, félhangosan a hangzókat, és figyeljék meg, hátul van-e a nyelvük. Majd hívjuk fel a figyelmet arra, hogy miközben kimondják az á, a, o, ó, u, ú hangsort nyelvük (bár végig hátul helyezkedik el) lentről felfelé halad. Ez a felismerés nagyban segítheti a diákokat például az a és o hangzók eltérő képzésének megvalósításában. Továbbá figyelmeztessük arra is a diákokat, hogy á egy kissé kilóg a sorból, hiszen ajakréses hang, míg a többi veláris hangzónál kerekítjük az ajkat. Ez utóbbi megfigyelés pedig segíthet az á és az a hangzók elkülönítésében.

1. feladat

Olvassuk fel az **értelem nélküli rövid szótagsorokat** *oszloponként*.

Olvassuk előre a szótagot. Nagyobb csoport esetén a diákok kórusban ismételjék. Kisebb csoportoknál egyenként is ismételtethetjük a diákokkal a szótagsorokat.

A kórusban ismétlés előnye, hogy a diákok több sikerélményt kapnak, hibáikat a gyakorlás során önállóan javíthatják, nagyobb önbizalmat szereznek a kiejtés terén. Az önálló javítás lehetőségét szolgálja a szótagsorok nagy száma is. Nagyon fontos, hogy a diák először mindig hallhassa a mintát (a modellt), ezt szolgálja az előolvasás.

Ha már jól megy a tanári modell követése, lejátszhatjuk a szótagokat hangfelvételtől is. Ezt is ismételjék el a diákok.

Minden feladatnál megválaszthatjuk, hogy élő mintát szeretnénk adni, vagy a hangfelvételt használjuk az előolvasáshoz. Az élő minta előnye, hogy a diákok nem csak hallják a szótagokat, de láthatják is képzésüket. A hangfelvétellel történő gyakorlás előnye, hogy a diákok gyakorolhatják vele a hallás utáni értés kompetenciáját, továbbá kiküszöbölhetjük vele a tévesztést az előolvasás során.

2. feladat

Olvassuk fel a szavakat sorban.

Olvassuk előre a szavakat. Nagyobb csoport esetén a diákok kórusban ismételjék a tanárt szavanként. Kisebb csoportoknál egyenként is ismételtethetjük a diákokkal a szavakat.

Ne töltsünk időt a szavak jelentésének magyarázatával, most a kiejtésre koncentráljunk (erről részletesebben lásd az előszót a tankönyvben (5. oldal).

3.1 feladat

Tervezett idő: 5 perc

Hallgassuk meg a kérdéseket. Hallgatás közben a diákok ügyeljenek a hallott intonációra.

Olvassuk előre a kérdéseket. Nagyobb csoport esetén a diákok kórusban ismételjék a tanárt kérdésenként. Kisebb csoportoknál egyenként is ismételtethetjük a diákokkal a kérdéseket.

Az intonációt kézzel is vezényelhetjük, ez segítheti a diákokat a megfelelő intonáció kialakításában.

3.2. feladat

Hallgassuk meg az első szöveget, majd a tanár is olvassa fel a szöveget. A diákok figyeljék meg a szüneteket, az egyben olvasandó szavakat és a hangsúlyt. Most a tanár olvassa fel az első mondatot, a diákok kórusban ismételjék el. Így olvassuk végig a szöveget.

Hasonlóan járjunk el a 2. és a 3. szöveggel is.

Kisebb csoport esetén ezek után kérjünk meg egy-egy diákot, hogy olvassa fel hangosan az 1., 2. vagy 3. szöveget.

4. feladat

Nyelvtörők

Hallgassuk meg és olvassuk fel a diákoknak a nyelvtörőket. Először lassan olvassuk a nyelvtörőt, és kérjük meg a diákokat, hogy ismételjék el kórusban lassan. Majd mindig újra olvassuk el a nyelvtörőt és közben fokozzuk a beszédsebességet. A diákoknak egyre gyorsabban kell ismételniük ugyanazt a nyelvtörőt.

Megkérhetünk egy-két vállalkozó diákot, hogy próbálják meg egyedül felolvasni a nyelvtörőt.

Versek – népdalok, Fekete Gyula: Vonatосdi

Olvassuk fel az első versrészletet. Ha szeretnénk, előkereshetjük a teljes versszöveget is és kioszthatjuk a diákoknak. Az első felolvasás közben a diákok ügyeljenek a szünetekre, az egyben kiejtett szavakra, a hangsúlyra és az intonációra.

Másodszor soronként, illetve értelmes egységenként olvassunk előre, a diákok kórusban ismételjék. Elegendő gyakorlás után megkérhetjük a diákokat, hogy egyedül vagy versszakonként egymást váltva olvassák fel a verset.

5. feladat: Dal – Gryllus Vilmos: Alma

Osszuk ki a diákoknak a teljes dalszöveget.

Hallgassuk meg felvételről a dalt Gryllus Vilmos előadásában.

Olvassuk fel a dalszöveget. Az első felolvasás közben a diákok ügyeljenek a szünetekre, az egyben kiejtett szavakra, a hangsúlyra és az intonációra.

Másodszor soronként, illetve értelmes egységenként olvassunk előre, a diákok kórusban ismételjék.

Most újra játsszuk le a dalt hangfelvételtől, és kérjük meg a diákokat, hogy énekeljenek együtt, ha van kedvük. Az a diák, aki nem szeretne énekelni, olvassa félhangosan a szöveget, vagy ügyeljen a dal hallgatása közben a szünetekre, az egyben kiejtett szavakra, a hangsúlyra és az intonációra.

6. feladat: Diktálás, hallás utáni értés

Kérjük meg a diákokat, hogy olvassák át egyszer a hiányos mondatokat, illetve készítsenek elő ceruzát, radírt.

Hallgassuk meg egyszer hangfelvételtől a diktálást. Az első hallgatás közben még nem kell írni, csak, ha nagyon biztosak a megoldásban. Hallgassuk meg a mondatokat annyiszor, ahányszor szükséges (legalább háromszor).

Adjuk oda a kinyomtatott megoldást a diákoknak, és kérjük meg őket, hogy javítsák ki a hibáikat.

2. változat: Kérjük meg a diákokat, hogy cseréljenek könyvet, majd a megoldókulcs segítségével javítsák ki társuk munkáját. A javítás után írjanak (magyarul vagy más nyelven) egy dicsérő mondatot is társuknak.

Hallgassuk meg újra a mondatokat most már a megoldással a kezünkben. A diákok ügyeljenek azokra a részekre, amelyeket eredetileg nem vagy nem jól hallottak.

7. feladat: Diktálás, hallás utáni értés

Kérjük meg a diákokat, hogy olvassák át egyszer a hiányos párbeszédet, illetve készítsenek elő ceruzát, radírt.

Hallgassuk meg egyszer hangfelvételtől a párbeszédet. Az első hallgatás közben még nem kell írni, csak, ha nagyon biztosak a megoldásban. Hallgassuk meg a párbeszédet annyiszor, ahányszor szükséges (legalább háromszor).

Adjuk oda a kinyomtatott megoldást a diákoknak, és kérjük meg őket, hogy javítsák ki a hibáikat.

2. változat: Kérjük meg a diákokat, hogy cseréljenek könyvet, majd a megoldókulcs segítségével javítsák ki társuk munkáját. A javítás után írjanak (magyarul vagy más nyelven) egy dicsérő mondatot is társuknak.

Végül megkérhetünk két diákot, hogy olvassák fel hangosan a kijavított párbeszédet. A diákok ügyeljenek azokra a részekre, amelyeket eredetileg nem vagy nem jól hallottak.

8. feladat: Nemes Nagy Ágnes: Nyári rajz

Kérjük meg a diákokat, hogy olvassák át egyszer a hiányzó szavak listáját, valamint a hiányos versszöveget, illetve készítsenek elő ceruzát, radírt.

Hallgassuk meg egyszer a Youtube-ról a verset. Az első hallgatás közben még nem kell írni, csak, ha nagyon biztosak a megoldásban. Hallgassuk meg a verset annyiszor, ahányszor szükséges (legalább háromszor).

Adjuk oda a teljes versszöveget a diákoknak, és kérjük meg őket, hogy javítsák ki a hibáikat.

2. változat: Kérjük meg a diákokat, hogy cseréljenek könyvet, majd a teljes versszöveg segítségével javítsák ki társuk munkáját. A javítás után írjanak (magyarul vagy más nyelven) egy dicsérő mondatot is társuknak.

Végül hallgassuk meg a verset a Kaláka együttes előadásában is. Ha a diákoknak van kedvük, énekelhetnek is.